

DIFERENȚA SEMANTICĂ A TERMENILOR EMOTIVI DIN LIMBILE ENGLEZĂ, ROMÂNĂ ȘI RUSĂ

Viorica LIFARI

Universitatea de Stat din Moldova

The present article deals with the study of emotion terms on the intercultural level. Presently researches of this type have been carried out more frequently though the methods used to determine the specific cultural meaning of the emotion terminology are not homogeneous and most often are influenced by the cultural belonging of the scholar to a certain culture. This act leads to ethnocentric and non-objective results. Cognitive linguistics as a relatively new branch of linguistics suggests the study of the intercultural phenomena to be done on the universal level by means of the cognitive prototypic scenario using the *Natural Semantic Metalanguage*. This method of research can be applied to emotion terminology as well when trying to identify the cultural specific semantic difference of the apparently similar terms in various languages.

Keywords: *cognitive linguistics, cognitive prototypic scenario emotive terms, Natural Semantic Metalanguage, semantic difference.*

Ideea principală a abordării metalimbajului semantic natural (MSN) pentru a descrie termeni ce denumesc concepte ale emoțiilor constă în faptul că sensul unui termen emotiv se referă la un sentiment ce corespunde unui scenariu cognitiv prototipic. A. Wierzbicka a folosit această metodologie în lucrările sale timpurii ce țin de conceptul emoțiilor în variate culturi. Înțelegerea savantei era că termenii emotivi ai limbilor ordinare lucrează în mod similar, numai că, în loc să lege sentimentele de situații ilustrative, ea le asociază cu scenariile cognitive ce implică gânduri și dorințe. De exemplu, *sadness (tristețe), (грусть)* e o stare de spirit apăsătoare cu o senzație, un presentiment că „s-a întâmplat ceva rău”, *remorse (remușcare), (раскаяние)* este un sentiment de vină, de certitudine că „am făcut ceva rău”, *joy, (bucurie), (радость)* este o stare de bine, prin care simțim că „ceva foarte bun se întâmplă acum”. Desigur, e posibil să trăim emoții (de exemplu, de *tristețe* sau de *fericire*) fără a fi conștienți de cauză, dar acest fapt este în întregime compatibil cu analiza bazată pe scenariul cognitiv prototipic. Scenariul servește ca o „situație de referință” cu ajutorul căreia se poate determina natura sentimentului asociat (Goddard 24-25).

Explicații de acest gen pot cuprinde cele mai subtile diferențe dintre sensurile termenilor emotivi aparent identici în plan intercultural. Am lecturat monografia profesorului A. Wierzbicka și propunem, în acest compartiment, un model de analiză a termenilor emotivi din cadrul limbii engleze, pentru ca ulterior să-l folosim la analiza termenilor din engleză, română și rusă în plan comparativ. Continuând ideile propuse de A. Wierzbicka, savantul C. Goddard, în lucrarea sa despre studiul conceptului de emoție la nivel intercultural, accentuează utilitatea abordării metalimbajului semantic natural prin faptul că acesta exclude etnocentrismul în analiza termenilor la nivel intercultural, putând obține rezultate obiective. Din lucrările ambilor savanți propunem un exemplu de analiză a doi

termeni aparent sinonimici: *sad* și *unhappy*. Conceptul anglofon de *tristețe* (*sadness*) e asociat cu sensul de „pierdere”; bunăoară, P. Harris leagă acest concept de o situație în care „individul nu și-a realizat scopurile”, iar R. Lazarus i-a atribuit „o temă relațională” de „experiență a unei pierderi irevocabile”.

După părerea A. Wierzbicka și a lui C. Goddard, conceptul anglofon de *tristețe* nu întotdeauna presupune un scop. *Tristețea* poate fi atribuită și unor situații în care nu sunt implicate anumite scopuri. De exemplu, cineva poate fi trist dacă află că a murit câinele prietenului său, situația menționată neavând nimic comun cu stabilirea sau nerealizarea scopurilor. O „pierdere irevocabilă” ține mai mult de termenul *grief* (*scârbă, nechez*) decât de *sadness*. Ca să susțină acest punct de vedere, A. Wierzbicka oferă un exemplu în care o doamnă vine la spital pentru a o vizita pe colega sa. Cea din urmă e pe patul de moarte, fiind bolnavă de cancer. Prima doamnă spune: *I miss you a lot at work [...]. I feel so sad about what's happening to you.* („Îmi lipsești nespus de mult la serviciu [...]. Mă simt foarte tristă pentru ceea ce ți se întâmplă.” [Traducere V. Lifari]) Cauza *tristeții* pe care o simte doamna ce-și vizitează colega la spital nu e lipsa colegei de la serviciu, ci nenorocirea care i s-a întâmplat acesteia și conștientizarea faptului că ea nu poate face nimic ca să o ajute. Scenariul cognitiv prototipic asociat cu conceptul de *tristețe* este „s-a întâmplat ceva rău” (nu numai decît cu mine) și „eu nu pot face nimic ca să schimb această situație”. Conceptul *sad* din engleză poate fi reprezentat cu exactitate în felul următor:

Sad (X era trist)

- (a) X a simțit ceva
- (b) X se gândește la ceva:
- (c) Știu că s-a întâmplat ceva rău.
- (d) Nu-mi doresc ca așa ceva să se întâmple.
- (e) Nu pot să nu mă gândesc: voi face ceva în acest sens.
- (f) Știu că nu pot face nimic.
- (g) Când X se gândește la asta „el/ea simte ceva neplăcut”.
- (h) X simte ceva de acest gen.

Există situații în care individul *se simte trist* și nu înțelege cauza. Această stare se referă la dispoziție și nu are nimic comun cu *emoția de tristețe*, care apare în urma unui cauzator al acestei stări sau a gândurilor triste ale persoanei. Cum se deosebește conceptul de *unhappiness* de cel de *sadness*? De la bun început, acesta presupune că individul care simte *unhappiness* (*nefericire*) se gândește la ceva. În al doilea rând, din punct de vedere logic, enunțul „Sunt nefericiți și nu știu de ce.” este incorect. *Unhappiness* presupune un sentiment mai profund și o evaluare negativă mai intensă, care nu se îmbină cu calificativi precum *little* sau *slightly*, de exemplu: *She felt a little (slightly) sad.* **She felt a little (slightly) unhappy* (*Ea s-a simțit un pic tristă.* **Ea era un pic fericită.* [Traducere V. Lifari]) (Goddard 27). În al treilea rând, *unhappy* are un caracter mai personal decât *sad*: un oarecare individ poate fi *întristat* de lucruri rele care li se întâmplă altor oameni, dar dacă cineva e *nefericit*, el/ea simte această stare din cauza lucrurilor rele care i s-au întâmplat personal. În al patrulea rând, *unhappy* în comparație cu *sad* nu sugerează o stare desemnată a individului. Când este copleșit de sentimentul de *tristețe*, acesta își spune: „Nu pot schimba nimic”, pe când simțindu-se *nefericit*, își reproșează nechibzuința („Mi-am dorit ca așa ceva să nu mi se întâmple”).

În cele din urmă, concluzionăm că elementul verbal *unhappy* semnifică o stare intensă în timp, iar *sadness* presupune o emoție de moment, scenariul cognitiv prototipic pentru conceptul *unhappy* fiind reprezentat în felul următor:

Unhappy (X era *nefericit*)

- (a) X a simțit ceva pentru că s-a gândit la ceva.
- (b) Uneori individul se gândește la ceva:
- (c) Niște lucruri rele mi se întâmplă.
- (d) Nu am dorit să se întâmple așa ceva.
- (e) Nu pot să nu mă gândesc la aceasta.
- (f) Când X se gândește, el/ea simte ceva rău pe parcursul unei durate de timp.
- (g) X a simțit ceva de acest gen, deoarece X s-a gândit la așa ceva.

Metoda scenariului cognitiv prototipic descrisă de limbajul semantic natural poate fi aplicată și la determinarea semnificației termenilor emotivi la nivel intercultural, ceea ce ne propunem în continuare. Marele proiect al semanticii lingvistice ce constă în analiza și determinarea semnificației într-un mod clar, inteligibil și testabil devine mai problematic atunci când încercăm să studiem categoriile conceptului de emotivitate la nivel intercultural (Goddard 29).

Problemele vizate țin de metodologia semantică aplicată, ce poate implica etnocentrism, adică pericolul de a da o interpretare dispersată a diverși factori dintr-o anumită limbă și cultură din cauza preluării presupuzițiilor și a valorilor limbii și culturii materne a cercetătorului în limba analizată.

Pentru a evita această interpretare eronată a limbii și culturii străine apelăm la metoda metalimbajului semantic natural (MSN), al cărei punct forte este evitarea etnocentrismului în cadrul studierii interculturale a categoriei de emotivitate. Valoarea acestei metode constă în descrierea semantică bazată numai pe universalii semantici sau universalii lexicali, bunăoară, *to think, to feel, to want, good, bad, to do* etc., primitive semantice care conțin expresii echivalente în toate limbile. Metoda a fost introdusă de renumita savantă A. Wierzbicka și preluată de alți cercetători care au studiat emoțiile la nivel lingvistic și intercultural, printre care și C. Goddard (Wierzbicka, 1999), (Goddard 19-54). Savantul C. Goddard a preluat multe exemple din lucrarea profesorului A. Wierzbicka, făcând o sinteză a acestora. După cum am menționat mai sus, noi am consultat ambele surse și oferim în continuare un model de analiză a noțiunii *cemburu* (*gelozie și invidie*) din limba malaieză. Situația clasică ce apare în imaginația unui individ european atunci când vorbim despre conceptul de *gelozie* este că cineva poate avea acest sentiment față de un iubit/ă sau soț/soție sau cineva poate fi *cemburu* în cazul în care alt individ are o viață materială mai bună, de exemplu, vecinul are o mașină mai bună sau cineva este mai talentat sau are alte avantaje. Pe de altă parte, discuțiile cu vorbitorii de limbă malaieză indică anumite diferențe dintre *cemburu* și termenii englezi *jealous* și *envy*. În primul rând, un individ se va simți *cemburu* numai în situația în care îl cunoaște pe acel om față de care are un asemenea sentiment. Termenul anglofon *envious* nu presupune astfel de condiții.

O altă diferență dintre conceptele *cemburu* și *jealous* este înclinația unui malaiez să mustre soția sau să muncească mai sârguincios la serviciu sau la școală etc., în cazul în care simte *cemburu*. Acest fapt relevă că noțiunea *cemburu* din limba malaieză este mai profundă și mai neplăcută după intensitate decât conceptele de *gelozie* și *invidie* din engleză.

Din punctul de vedere al unui englez, dificultatea de a distinge a acestor concepte din două culturi constă în descoperirea și explicația acelei diferențe care ar cuprinde nuanțele variate ale lui *cemburu*. Pare simplu la prima vedere că scenariile de „invidie” implică un aspect comparativ. De fapt, un individ se compară cu altcineva care trăiește mai bine, ca rezultat simțindu-se prost (rău). Dar cum să potrivim această situație cu cea de *gelozie*? Dificultatea aparentă se iscă din așteptările bazate pe conceptul englez de *gelozie* care pune accent pe o pierdere sau durere personală. Fiind întrebați la ce se gândesc atunci când simt *cemburu*, în cazul în care prietena lor flirtează cu altcineva la o petrecere, malaiezienii au răspuns astfel: „De ce ea ar vrea să se ducă cu un alt bărbat când eu sunt în preajmă?” Cu alte cuvinte, chiar și în această situație se face o comparație.

O altă situație în care un malaiezien simte starea de *cemburu* este redată prin următorul exemplu, tradus în română: *De ce Jamal se întâlnește cu fata ceea? Cu ce sunt eu mai rău?* (Goddard 32), care, de asemenea presupune un element de comparație în cadrul scenariului vizând conceptul *cemburu*. Ca rezultat, savantul C. Goddard propune următorul scenariu cognitiv prototipic pentru conceptul *cemburu* din limba malaieză:

(X simte *cemburu* pentru Y)

- (a) X a simțit ceva pentru că s-a gândit la ceva.
- (b) Uneori un individ se gândește la cineva.
- (c) Această persoană e foarte bună.
- (d) Eu nu sunt așa.
- (e) Nu vreau să fie așa.
- (f) Când individul are asemenea gânduri, el/ea se simte rău.
- (g) X a simțit ceva de acest gen.
- (h) Deoarece X s-a gândit la așa ceva (Wierzbicka, 1999: 43).

În lucrarea noastră preluăm modelul MSN de analiză prin compararea scenariului cognitiv prototipic elaborat în baza definițiilor pentru termenii emotivi. Am selectat 9 termeni pentru a face analiza comparativă dintre conceptele emoțiilor din engleză, română, și rusă. Criteriul de selectare a termenilor a fost ales după frecvența prezenței termenilor emotivi în clasificările savanților psihologi și după existența acestora în vocabularele limbilor de studiu. Mai mult decât atât, am adăugat conceptul de *rușine*, ceea ce reprezintă o emoție socială, și nu una personală, dar care se regăsește în clasificările unor savanți, alături de cele biologice sau personale. Aceasta e prezentă și în lista emoțiilor propusă de savantul american C. Izard (1-25) și în lista lui Ch. Darwin, care a comentat baza biologică a unor emoții sociale, arătând legătura dintre *rușine* și îmbujorarea feței; de asemenea, acest termen îl găsim și în lista emoțiilor universale discutate de A. Wierzbicka (Wierzbicka, 1999: 48-49). În clasificarea lui R. Plutchik, model după care ne-am propus studiul emoțiilor în teza de față, emoțiile sociale nu apar (349), fapt care demonstrează că nicio clasificare nu este exhaustivă. Prin urmare, lista termenilor emotivi care sunt supuși comparării în trei limbi, cu ajutorul metodei MSN este: *bucurie, joy, радость; mirare, surprise, удивление; tristețe, sadness, грусть; dezgust, disgust, отвращение; furie, anger, гнев; încredere, trust, доверие; anticipare, anticipation, ожидание; rușine, shame, стыд.*

Profesorul A. Wierzbicka (Wierzbicka, 1999: 41) susține că toate limbile conțin cuvinte care descriu simțuri/sentimente bazate pe anumite gânduri, ca, de

plidă, *anger* (*angry*), *shame* (*ashamed*) sau *surprise* (*surprised*) în limba engleză. Este important de a accentua faptul că termenii ce denumesc aceleași emoții în mai multe limbi nu trebuie să corespundă unul altuia după semnificație, însă, din observațiile făcute, toți conțin astfel de componente comune, precum: *cineva se gândește la ceva, ca rezultat această persoană simte ceva*. Astfel savanta propune o listă de concepte precum *want, feel, I, happen, do, not, good, bad* pe care le consideră universale sau înnăscute. De asemenea, sunt universale și unele moduri de a îmbina aceste configurații semnificative, ca, de pildă, *I want this; I don't want this* etc., care ne ajută să compunem și să descriem scenariile cognitive prototipice ale termenilor emotivi din diferite culturi. În timp ce scenariile cognitive codificate în cuvintele din engleză precum *anger, sadness, joy* etc. nu sunt universale și înnăscute, modelul de bază conceptual ce conține componenta cognitivă (*I think X*), alături de cea de simțire (*I feel something*) pare să fie universal, deoarece toate limbile oferă exemple codificate ale acestora (Wierzbicka, 1999: 43).

Astfel, în urma unei introduceri în teoria scenariului cognitiv și a metodei MSN, ce include primitivele/universaliile semantice/lexicale prezente în orice limbă, continuăm cu o analiză comparativ-contrastivă a scenariilor cognitive prototipice pentru termenii emotivi indicați mai sus în limbile engleză, română și rusă. În lucrarea sa *Emotional Universals*, cercetătoarea A. Wierzbicka (Wierzbicka, 1999: 23-69) susține că termenii emotivi din diverse limbi, fiind aparent asemănători, comportă semnificație diferită, de aceea conceptele emotive universale sunt asemănătoare, dar nu identice. Susținem acest punct de vedere și utilizăm în această lucrare aceeași terminologie de denumire a conceptelor emotive universale.

Conceptul asemănător celui de bucurie este redat în limba engleză prin termenul *joy*, în română acesta fiind asociat cu *bucurie*, iar în limba rusă – cu *радость*. Consultând dicționarele Collins Cobuild *English Language Dictionary* (Collins, 1990), Dex-ul și „Толковый словарь русского языка” (Ozhegov, 1992), am elaborat scenariile fiecărui termen ce redă conceptul de *bucurie* în fiecare limbă:

Conceptul <i>joy</i>	Conceptul <i>bucurie</i>	Conceptul <i>радость</i>
<u>X simte joy.</u>	<u>X simte bucurie.</u>	<u>X simte радость.</u>
(a) X a simțit joy, deoarece s-a gândit la ceva.	(a) X a simțit bucurie, deoarece s-a gândit la ceva.	(a) X a simțit радость, deoarece s-a gândit la ceva.
(b) Uneori oamenii se gândesc:	(b) Uneori oamenii se gândesc:	(b) Uneori oamenii se gândesc:
(c) <u>Eu sunt așa de mutumit/ă și fericit/ă.</u>	(c) Simt <u>multumire vie.</u>	(c) <u>Ce bine e, cât de mutumit/ă sunt.</u>
(d) <u>S-a întâmplat ceea ce mi-am dorit.</u>	(d) <u>Simt o satisfacție sufletească.</u>	(d) <u>Această stare este foarte bună.</u>
(e) <u>Nu vreau ca această stare bună să se termine.</u>	(e) <u>Aceasta este o stare foarte bună.</u>	(e) <u>Vreau să o împărtășesc și altora.</u>
(f) X simte așa ceva, pentru că se gândește la aceasta.	(f) X simte așa ceva, pentru că se gândește la aceasta.	(f) <u>Las'să știe toți ce mi s-a întâmplat.</u>
		(g) X simte așa ceva, pentru că se gândește la aceasta.

Elaborarea scenariilor cognitive ne-a permis să observăm că conceptul asemănător celui de *bucurie* conține componente comune de referință în limbile de studiu, mai cu seamă implicând anumite gânduri care îi induc individului o stare de mulțumire, o stare de bine. Însă, în același timp, această stare este completată și de altele, precum sentimentul de *fericire al îndeplinirii dorinței* în engleză, fie ea legată de viața personală sau de cea socială (succes la serviciu) și, totodată, implică dorința de a savura această stare cât mai mult. În limba română, mulțumirea generează o satisfacție sufletească, o stare foarte bună, conceptul având o valență mai intensă decât în limba engleză, iar în idiomul rus starea de mulțumire trece într-una de mândrie și dorință de a se lăuda despre succesul sau norocul său altora, iar valența stării are un grad înalt, ca și în limba română.

Profesorul A. Wierzbicka (1999: 43-44) consideră că diferite limbi aleg diferite scenarii cognitive ca puncte de referință pentru conceptele lor emoționale și niciun scenariu nu este universal. Însă există anumite componente din cadrul scenariilor cognitive care sunt universale pentru conceptul emoțiilor. Ca o primă aproximare aceste componente pot fi descrise în felul următor: conceptul asemănător celui de *frică*, conceptul asemănător celui de *furie*, conceptul asemănător celui de *rușine*. Vocabularul fiecărei limbi conține cuvinte care se suprapun după sens cu *fear*, *afraid*, *scared*, *fright* sau *anxiety* din engleză. Ele compun câmpul semantic cu semul de [+frică]. Acest câmp semantic conține o gamă largă de coduri:

- 1) Are starea de frică un anumit cauzator?
- 2) Individul se teme pentru el sau pentru altcineva?
- 3) Individul se teme de o rană psihologică?
- 4) Entitatea de frică e măsurabilă?
- 5) Frica apare ca rezultat al unui comportament urât?
- 6) Frica este răspunsul sau reacția la un sentiment?
- 7) Entitatea de frică e spirit?
- 8) Frica e o reacție la o întâmplare?

Luând toate acestea în considerație am elaborat scenariile cognitive pentru *conceptul asemănător celui de frică* și am observat că acesta indică un sentiment neplăcut și rău.

Conceptul <i>fear</i>	Conceptul <i>frică</i>	Conceptul <i>cmpax</i>
X simte <i>fear</i> .	X simte <i>frică</i> .	X simte <i>cmpax</i> .
(a) X simte <i>fear</i> , deoarece s-a gândit la ceva.	(a) X simte <i>frică</i> , deoarece s-a gândit la ceva.	(a) X a simțit <i>cmpax</i> , pentru că s-a gândit la ceva.
(b) Uneori oamenii se gândesc:	(b) Uneori oamenii se gândesc:	(b) Uneori oamenii se gândesc:
(c) <u>Simt un mare disconfort față de acest obiect/om/animal/loc.</u>	(c) <u>Mi s-a întâmplat ceva foarte rău.</u>	(c) <u>Nu-mi doresc ca acest lucru să mi se mai întâmple.</u>
(d) <u>M-am simțit foarte rău data trecută când l-am văzut.</u>	(d) <u>Am simțit un soc.</u>	(d) <u>Acest obiect/persoană/animal/loc mă face să mă simt foarte, foarte rău.</u>
(e) <u>Aflându-mă de unul singur în preajma lui, mă simt foarte rău și simt că sunt în pericol.</u>	(e) <u>Nu mai doresc ca acest lucru să mi se întâmple.</u>	(e) <u>Vreau să evit aceste întâlniri.</u>
(f) <u>Trebuie să evit acest lucru/om/animal/loc. Trebuie să fug de aici.</u>	(f) <u>M-am simțit foarte rău.</u>	(f) Când X se gândește la aceasta el se simte foarte, foarte rău.
	(g) <u>Această stare a fost cauzată de un obiect/om/animal/loc.</u>	
	(h) <u>Vreau să evit întâlnirile cu ele.</u>	
	(i) X simte așa o stare când se gândește la aceasta.	

(g) X simte așa ceva, deoarece se gândește la aceasta.	(g) X simte așa ceva, deoarece se gândește la aceasta.
--	--

După cum vedem din scenariile de mai sus, conceptul asemănător celui de *frică* are valență mai pronunțată în limbile română și rusă, fiind un sentiment foarte rău în aceste culturi. Totodată, în toate scenariile analizate se evidențiază și elementul de *pericol* pentru individul care simte o stare asemănătoare *fricii*. Valența termenului *опас* din rusă comportă un grad sporit de intensitate (*очень сильный ужас*), acest fapt vorbind despre rolul conceptului de *frică* ca moment educativ în cultura rusă, bunăoară: educația copiilor prin *frică*. Mai mult decât atât, observăm componenta de *pericol* percepută de indivizi în cadrul conceptului de *frică* în culturile engleză și română și *dorința de a evada sau de a scăpa* prezentă doar în limba engleză.

Conceptul asemănător celui de mirare include termenii *surprise*, *mirare*, *удивление*. Din scenariile cognitive prototipice ale acestora am observat atât elemente situaționale comune, cât și diferite și am notat că această stare este cauzată de un eveniment neașteptat în toate limbile de lucru, iar diferența dintre termeni e reflectată în intensitatea acestui concept sau de valența diferită a lui în limbile engleză, română și rusă.

Conceptul <i>surprise</i>	Conceptul <i>mirare</i>	Conceptul <i>удивление</i>
<u>X simte <i>surprise</i>.</u>	<u>X simte <i>mirare</i>.</u>	<u>X simte <i>удивление</i>.</u>
(a) X a simțit <i>surprise</i> , deoarece s-a întâmplat ceva pe neașteptate.	(a) X a simțit <i>mirare</i> , deoarece s-a întâmplat ceva neașteptat.	(a) X a simțit <i>удивление</i> , deoarece s-a întâmplat ceva pe neașteptate, ceva <u><i>ciudat și neclar</i></u> .
(b) Uneori se întâmplă ceva la care nu te aștepți.	(b) Uneori lucrurile se schimbă și se întâmplă ceva neașteptat.	(b) X este foarte afectat de cele întâmplate.
(c) Acest ceva poate fi <u><i>bun</i></u> sau <u><i>rău</i></u> .	(c) Dacă se întâmplă ceva <u><i>bun</i></u> , X se simte bine și nu-i vine a crede că aceasta i se întâmplă.	(c) X <u><i>nu poate crede</i></u> că așa ceva poate să i se întâmple.
(d) X se simte <u><i>bine</i></u> sau <u><i>rău</i></u> în funcție de ce s-a întâmplat.	(d) Dacă se întâmplă ceva <u><i>rău</i></u> , X nu mai simte <u><i>mirare</i></u> .	(d) X simte o asemenea stare, deoarece cele întâmplate <u><i>sunt neașteptate, neclare și ciudate</i></u> . (stare confuză).
(e) Dacă e ceva <u><i>bun</i></u> , X se simte bine și e bucuros/bucuroasă (vezi starea de bucurie).	(e) X simte această stare numai dacă se întâmplă ceva <u><i>bun</i></u> .	
(f) Dacă e ceva <u><i>rău</i></u> , X se simte <u><i>rău</i></u> (vezi starea de tristețe).		
(g) X a simțit așa ceva pentru că s-a întâmplat așa ceva sau și-a adus aminte de aceasta.		

Termenul *surprise* presupune un eveniment neașteptat pozitiv sau negativ, care îl va face pe englez, în ambele cazuri, să simtă o stare de *mirare*. Pentru cultura rusă elementul neașteptat implică o valență negativă, deoarece evenimentul neașteptat este *neclar* și *ciudat* pentru individ. În română elementul de întâmplare neașteptată e asociat cu ceva *bun*; dacă acesta e *rău*, starea respectivă nu mai denotă *mirare*. Moldovenii se așteaptă la rău mai des, de aici provine și zicala *Rău cu rău, dar mai rău fără de rău*. Profesorul A. Wierzbicka neagă faptul că sentimentele pot fi întotdeauna bune sau rele și susține că unii termeni emotivi

(precum *surprise* sau *amazement* în engleză) nu conțin nicio apreciere, totuși sentimentele, continuă cercetătoarea, „sunt conceptualizate ca „bune” sau „rele” și în toate limbile oamenii vorbesc despre sentimente pozitive sau negative” (Wierzbicka, 1999: 40), după cum am văzut și în cazul limbilor română și rusă pe exemplul termenilor *mirare* și *удивление*.

Conceptul asemănător celui de tristețe în limbile engleză, română și rusă este redat prin termenii *sadness*, *tristețe* și *грусть*. În urma elaborării scenariilor cognitive prototipice în cele trei culturi, am observat elemente asemănătoare precum „s-a întâmplat ceva rău” și „... nu pot face nimic ca să schimb ceva”. Acești termeni denotă o stare neplăcută care apare în urma gândurilor neplăcute; putem spune că acest concept este aproape identic în limbile de lucru. Să urmărim scenariile cognitive prototipice ale acestora:

Conceptul <i>sadness</i>	Conceptul <i>tristețe</i>	Conceptul <i>грусть</i>
<u>X a simțit <i>sadness</i>.</u>	<u>X a simțit <i>tristețe</i>.</u>	<u>X a simțit <i>грусть</i>.</u>
(a) X a simțit <i>sadness</i> , deoarece s-a gândit la ceva.	(a) X a simțit <i>tristețe</i> , deoarece s-a gândit la ceva.	(a) X a simțit <i>грусть</i> , deoarece s-a gândit la ceva.
(b) Uneori omul se gândește:	(b) Uneori omul se gândește:	(b) Uneori omul se gândește:
(c) <u>Știu că s-a întâmplat ceva rău.</u>	(c) S-a întâmplat ceva rău.	(c) S-a întâmplat ceva rău.
(d) Nu-mi doresc să se întâmple așa ceva.	(d) Nu-mi doresc să se întâmple așa ceva.	(d) <u>Vreau să fac ceva să schimb situația.</u>
(e) Nu pot să nu mă gândesc: voi face ceva acum în acest sens.	(e) <u>Vreau să fac ceva să schimb situația.</u>	(e) <u>Nu pot face nimic.</u>
(f) <u>Știu că nu pot să fac nimic.</u>	(f) <u>Știu că nu pot face nimic.</u>	(f) Când X se gândește la așa ceva, el/ea se simte rău.
(g) Când X se gândește la așa ceva, el/ea se simte rău.	(g) Când X se gândește la așa ceva, el/ea se simte rău.	(g) X simte ceva de acest gen, pentru că s-a gândit la aceasta.
(h) X simte ceva de acest gen, pentru că s-a gândit la aceasta.	(h) X simte ceva de acest gen, pentru că s-a gândit la aceasta.	

Conceptul asemănător celui de dezgust este redat în engleză, română și rusă cu ajutorul termenilor *disgust*, *dezgust* și *отвращение*. Analiza scenariilor ne-a permis să concluzionăm că elementul comun în cele trei culturi studiate îl reprezintă sentimentul foarte intens de neplăcere, cu o valență mai pronunțată în limba rusă (*крайне неприятное чувство*).

Conceptul <i>disgust</i>	Conceptul <i>dezgust</i>	Conceptul <i>отвращение</i>
<u>X a simțit <i>disgust</i>.</u>	<u>X a simțit <i>dezgust</i>.</u>	<u>X a simțit <i>отвращение</i>.</u>
(a) X a simțit <i>disgust</i> , deoarece s-a gândit la ceva.	(a) X a simțit <i>dezgust</i> , deoarece s-a gândit la ceva.	(a) X a simțit <i>отвращение</i> , deoarece s-a gândit la ceva.
(b) Uneori omul se gândește:	(b) Uneori omul se gândește:	(b) Uneori omul se gândește:
(c) <u>Tare nu-mi place acest om/obiect/eveniment/animal/etc.</u>	(c) <u>Simt o mare neplăcere față de această mâncare/lucru/persoană.</u>	(c) <u>Simt o neplăcere extremă față de acest obiect sau persoană.</u>
(d) Vreau să evit acest om/obiect/eveniment/animal/etc.	(d) Vreau să evit această mâncare/lucru/persoană.	(d) Vreau să evit acest obiect sau persoană.
(e) Trebuie să fac ceva ca să scap de acest om/obiect/eveniment/animal/etc.	(e) X simte așa ceva,	(e) X simte așa ceva, deoarece el/ea se gândește la aceasta.

(f) X simte așa ceva, deoarece el/ea se gândește la aceasta.	deoarece el/ea se gândește la aceasta.	
--	--	--

Conceptul asemănător celui de furie este redat prin termenii *anger* în engleză, *furie* în română și *гнев* în rusa. În acest scenariu, limba engleză accentuează o acțiune sau o situație inacceptabilă și incorectă, neîndurătoare și chiar ofensatoare pentru purtătorul acestei stări. Într-o măsură oarecare, acesta este un scenariu de judecată a comportamentului unei persoane. În limba română starea de iritare extremă față de o persoană sau o situație presupune și mânia nestăpânită sau chiar violență din partea purtătorului de stare. Dacă englezul nu va ridica mâna la interlocutorul său, care e și cauzatorul stării acestuia, moldoveanul/românul percepe conceptul de *furie* ca unul care presupune *pedeapsă pentru încălcare, pedeapsă fizică* executată de cel ofensat sau înfuriat față de provocator. După cum vedem, termenii *anger* și *furie* sunt aparent asemănători, însă gradul stării simțite de purtătorul ei e limitat în cultura engleză, în care un individ nu va aplica pedepse corporale față de cauzatorul stării sale. În limba rusă, conform definiției termenului *гнев*, alcătuim scenariul cognitiv prototipic care implică aceleași etape ca și în limba engleză, purtătorul stării de *furie* judecându-l pe cauzatorul stării lui și concluzionând că acesta nu gândește ca și dânsul. Termenul *гнев* nu implică elementul de pedeapsă prezent în conceptul de *furie* din română, ceea ce indică diferențe de intensitate a valorii stării de furie în două culturi. Totodată, conceptul *anger* din engleză se deosebește de cel rus *гнев* prin faptul că scenariul cognitiv prototipic al termenului *anger* accentuează indignarea purtătorului stării de *furie* și imposibilitatea acestuia de a accepta comportamentul interlocutorului său care l-a adus la o asemenea stare. Savanta A. Wierzbicka indică două componente ale *conceptului asemănător celui de furie* redat de termenul *anger*: „I don't want this to happen” (nu vreau să se întâmple aceasta) și „I want to do something because of this” (de aceea vreau să fac ceva ca să previn întâmplarea) [Tradus de V. Lifari] (Wierzbicka, 1999: 44), ceea ce observăm și în scenariul elaborat de noi pentru termenul *anger*. Mai mult decât atât, savanta susține că conceptul *angry* și alte cuvinte similare din diferite limbi conțin componenta activă de pedeapsă sau de întreprindere a unei acțiuni de pedepsire, care, în termeni generali, poate fi reprezentată ca „I want to do something to this person” (vreau să-i fac ceva acestei persoane) [Traducere: V. Lifari]. La întrebarea: de ce toate limbile ar trebui să conțină un termen emotiv comparabil (cu două componente cognitive) cu *anger*, A. Wierzbicka explică cum fac asta alți cercetători. Unii caută răspunsul la această întrebare în teoriile despre agresivitate, ca o trăsătură comună a naturii omenești. Dar, după cum observăm, unele limbi conțin echivalente ale lui *anger* fără a include și semul de [+agresivitate]: [- vreau să-i fac ceva rău cuiva] și de aceea concluzionăm că termenii ce redau conceptele similare celui de *furie* documentează un impuls universal uman și o necesitate de a acționa pentru a preveni ocurența sau repetarea unor evenimente nedorite (Wierzbicka, 1999: 45-46).

Conceptul <i>anger</i> <u>X simte <i>anger</i>.</u>	Conceptul <i>furie</i> <u>X simte <i>furie</i>.</u>	Conceptul <i>гнев</i> <u>X simte <i>гнев</i>.</u>
(a) X a simțit <i>anger</i> , deoarece s-a gândit la ceva.	(a) X a simțit <i>furie</i> , deoarece s-a gândit la ceva.	(a) X a simțit <i>гнев</i> , deoarece s-a gândit la ceva.
(b) Uneori omul se gândește:	(b) Uneori omul se gândește:	(b) Uneori omul se gândește:
(c) Y nu a procedat corect.	(c) Y nu a procedat corect.	(c) Y nu a procedat corect și
(d) Y nu a procedat corect.	(d) <u>Eu mă simt slab și</u>	(d) <u>acest fapt m-a afectat.</u>

(d) <u>Y mi-a făcut foarte rău prin comportamentul său.</u>	<u>neajutorat, Y mi-a făcut rău.</u>	(e) <u>Y mi-a făcut foarte rău.</u>
(e) <u>Nu pot accepta acest comportament/situație/ev eniment.</u>	(e) <u>Y trebuie să fie pedepsit pentru asta.</u>	(f) <u>Y nu gândește ca mine.</u>
(f) X simte așa ceva, deoarece se gândește la aceasta.	(f) <u>Pedeapsa va fi fizică.</u>	(g) X simte așa ceva, deoarece se gândește la aceasta.

Starea de *încredere* include *trust* în engleză, *încredere* în română și *доверие* în limba rusă. Conform scenariului cognitiv prototipic *trust* semnifică deschidere, sinceritate, solicitare a unui sfat sau ajutor, siguranță. Toate gândurile orientate spre această persoană sunt bune și foarte pozitive; ea nu te va trăda sau jigni. În limba română conceptul de *încredere*, de asemenea, presupune siguranță față de sinceritatea și onestitatea cuiva. Acesta este omul pe care te poți bizui și poți conta; același sentiment apare și față de lucruri pe care le consideri bune. În idiomul rus conceptul *доверие* presupune siguranță față de faptul că o persoană e decentă, sinceră și corectă. Acest concept în limba rusă nu are un grad de intensitate așa de profund ca și în engleză sau română, faptul în cauză fiind exprimat și de unele expresii ce conțin termenul *доверие* sau derivatele sale, de exemplu: *доверяй, но проверяй*. În scenariile cognitive prototipice de mai jos notăm asemănările și diferențele de sens ale termenilor: *trust*, *încredere* și *доверие*.

Conceptul <i>trust</i> <u>X simte <i>trust</i> (în cineva).</u>	Conceptul <i>încredere</i> <u>X simte <i>încredere</i> în cineva.</u>	Conceptul <i>доверие</i> <u>X simte <i>доверие</i> (în cineva).</u>
(a) X a simțit <i>trust</i> , deoarece s-a gândit la ceva.	(a) X a simțit <i>încredere</i> , deoarece s-a gândit la ceva.	(a) X a simțit <i>доверие</i> , deoarece s-a gândit la ceva.
(b) Uneori omul se gândește:	(b) Uneori omul se gândește:	(b) Uneori omul se gândește:
(c) <u>Y e bun/(-ă), sincer/(-ă).</u>	(c) <u>Y e bun/(-ă).</u>	(c) <u>Eu pot să-mi împart gândurile cu Y.</u>
(d) <u>Eu pot să-i spun multe și să-i cer ajutorul.</u>	(d) <u>Eu pot fi sincer/(-ă) cu Y.</u>	(d) <u>deoarece Y este bun/(-ă) și sincer/(-ă).</u>
(e) <u>Y nu-mi va face nimic rău.</u>	(e) <u>Y nu mă va trăda.</u>	(e) <u>Y nu mă va trăda și nu va râde de mine.</u>
(f) X simte așa ceva, pentru că se gândește la aceasta.	(f) X simte așa ceva, deoarece se gândește la aceasta.	(f) X simte așa ceva, deoarece se gândește la aceasta.

Conceptul asemănător celui de anticipare este exprimat prin termenii *anticipation*, *anticipare* și *ожидание*. Schema cognitiv prototipică descrisă de termenul englez *anticipation* invocă gânduri bune despre viitorul apropiat și așteptarea acestor evenimente la care aspiră purtătorul de stare. Așteptarea legată de *anticipation* implică numai gânduri bune și dorința de a afla ce va fi mai devreme decât va avea loc evenimentul propriu-zis; tot aici se conține și dorința de a face ceva pentru a cunoaște sau a deține informația sau lucrul dorit înainte de termen. În limba română conceptul de *anticipare* se referă la destăinuirea unei informații înainte de timp. Această informație este legată de presimțirea persoanei, care e și purtătorul de stare, că ceva rău i se poate întâmpla altcuiva. Avertizând-o pe cea din urmă, răul poate fi evitat. După cum vedem, conceptul de *anticipare* în română presupune în sine și un act de binefacere, acest fapt fiind accentuat de

gândurile: „trebuie să spun despre asta înainte ca să se întâmple”. În limba rusă *ожидание* se asociază cu termenul englez *expectation*, însă, comparând scenariile cognitive prototipice ale termenilor din rusă și engleză, observăm că elementele comune pentru ambele culturi este dorința de a *grăbi timpul pentru a vedea ce se va întâmpla*, doar că în cultura engleză scenariul presupune și „dorința purtătorului de stare să acționeze cumva”, pe când în cultura rusă scenariul cuprinde gândul „trebuie să aștept”, ceea ce vine în contradicție cu dorința englezului de „a face ceva”.

După cum vedem, din cele analizate mai sus, și englezul și românul vrea să acționeze aflându-se în starea de *anticipare*, însă scopurile acestor acțiuni sunt diferite. În linii generale însă *anticiparea* este *nerăbdarea de a afla dacă ceea ce credem noi este adevărat*, iar pentru confirmarea presimțirii date este nevoie de a aștepta. Conceptul de *anticipare* redă o emoție ambivalentă atât în culturile rusă și română, cât și în cea engleză.

Conceptul <i>anticipation</i>	Conceptul <i>anticipare</i>	Conceptul <i>ожидание</i>
X simte <i>anticipation</i> .	X simte <i>anticipare</i> .	X simte <i>ожидание</i> .
(a) X simte <i>anticipation</i> , deoarece s-a gândit la ceva.	(a) X simte <i>anticipare</i> , deoarece s-a gândit la ceva.	(a) X simte <i>ожидание</i> , deoarece s-a gândit la ceva.
(b) Uneori oamenii se gândesc:	(b) Uneori oamenii se gândesc:	(b) Uneori oamenii se gândesc:
(c) <u>Stiu că asta se va întâmpla în curând.</u>	(c) <u>Am presimțirea că ceva rău se poate întâmpla.</u>	(c) <u>Vreau ca acest eveniment să se întâmple mai repede.</u>
(d) <u>Eu vreau ca aceasta să se întâmple mai repede.</u>	(d) <u>Trebuie să spun despre aceasta înainte să se întâmple.</u>	(d) <u>Evenimentele pot fi bune sau rele.</u>
(e) <u>Evenimentele care se vor întâmpla sunt bune și plăcute.</u>	(e) <u>Dacă cel care trebuie să sufere din cauza întâmplării (Y) va afla din timp.</u>	(e) <u>Cum aş putea grăbi timpul?</u>
(f) <u>Trebuie să fac ceva să aflu rezultatul înainte de vreme.</u>	(f) <u>El (Y) va putea evita răul.</u>	(f) <u>Trebuie să aștept.</u>
(g) Când X se gândește la așa ceva, el simte aceasta.	(g) X simte așa ceva, deoarece s-a gândit la aceasta.	(g) <u>Sunt plin/ă de nerăbdare.</u>
		(h) X simte această stare, deoarece s-a gândit la așa ceva.

Și ultimul din șirul de concepte ale emoțiilor descrise de noi în acest compartiment este cel de *rușine*, care în engleză e redat prin termenul *shame*, iar în rusă prin termenul *стыд*. Înainte de a începe cu analiza scenariilor cognitive prototipice elaborate în baza definițiilor termenilor sus-numiți, am vrea să discutăm unele reflecții ale cercetătoarei A. Wierzbicka pentru acest concept în general. „Idea că toate limbile au un termen care ar denumi conceptul de *rușine* e greșită. Pare corectă aserțiunea că toate limbile au un cuvânt pentru conceptul de „emoții sociale” și astfel componentele cognitive ale acestui concept pot fi reprezentate în felul următor: „oamenii pot gândi ceva rău despre mine; eu nu vreau aceasta să se întâmple”. Întrebarea care urmează este: de ce toate limbile ar trebui să conțină cuvinte care ar uni sentimente cu dezaprobarea altor oameni? În primul rând, pentru că trăim printre oameni. În cultura individualistă, la care o atribuim și pe cea anglofonă, preocuparea pentru alți oameni și dezaprobarea lor are un interes scăzut și, respectiv, importanța conceptului de *rușine* [subliniat de V. L.] nu mai are o asemenea valoare astăzi. În același timp, emoția *embarrassment* (intimidare, jenă) a

ajuns să joace un rol primordial în această cultură” (Wierzbicka, 1999: 46-47), accentuând importanța individului ca persoană.

Diferențele dintre conceptele *shame* și *embarrassment* în limba engleză sunt următoarele: conceptul anglofon de *rușine* face legătură cu preocupările sociale printr-un sentiment de responsabilitate. Oamenii pot să se gândească ceva rău despre mine, fiindcă eu știu ceva rău despre mine (cel mai probabil că am făcut ceva rău). *Embarrassment* (*intimidare, jenă*) e legat de reflecția că unii oameni pot să se gândească rău despre mine nu din cauza la ceva rău ce știu despre mine, dar din cauza că mi s-a întâmplat ceva rău acum, în momentul de față. *Embarrassment* nu are o bază morală, dar asta nu diminuează intensitatea sentimentului. Am putea spune că conceptul anglofon de *rușine* face legătura între preocupările sociale și cele morale, iar conceptul de *embarrassment* le disociază pe ambele. Componenta de bază a emoțiilor sociale postulate aici ca universale sunt relevante atât pentru *shame*, cât și pentru *embarrassment*: „oamenii se pot gândi ceva rău despre mine; nu-mi doresc aceasta să se întâmple”. Însă în culturile și limbile pe care le comparăm în această lucrare există câte un termen care denumește conceptul de *rușine*: *shame*, *rușine* și *стыд*. Conceptul *shame* din engleză presupune că purtătorul de stare e îngrijorat precum că „oamenii pot ști ceva rău despre mine” și, „când mă gândesc la aceasta, la fel cred și eu despre mine”; deci acest concept e legat de preocupările sociale și presupune sentimentul de responsabilitate, după cum a comentat A. Wierzbicka (vezi mai sus), și leagă preocupările sociale de cele morale. În limba română conceptul de *rușine* include gânduri legate de *sfială* și *jenă* provocate de insucces sau de o greșeală, de aceea schema cognitiv prototipică conține astfel de componente precum: „nu mi-a reușit, am comis o greșeală” și, ulterior, observăm componentele asemănătoare schemei cognitiv prototipice alcătuite pentru termenul anglofon *shame*, pe care le-a menționat A. Wierzbicka. În cultura română acest scenariu presupune și alte consecințe pentru purtătorul de *rușine*, care se reflectă în pedeapsa acestuia. Termenul *стыд* din limba rusă descris prin scenariul cognitiv prototipic include componente de autocritică și de conștientizare a individului că a făcut ceva rău și frica de faptul că oamenii vor afla despre această greșeală. De fapt, componentele scenariului cognitiv prototipic al termenului rus *стыд* se aseamănă cu cel al termenului român *rușine*, implicând și etapa pedepsei. Totodată, autocritica din cadrul culturilor rusă și română față de greșeala comisă este mai profundă, conceptul având o valență mai intensă decât în cultura engleză.

Conceptul <i>shame</i>	Conceptul <i>rușine</i>	Conceptul <i>стыд</i>
<u>X simte <i>shame</i>.</u>	<u>X simte <i>rușine</i>.</u>	<u>X simte <i>стыд</i>.</u>
(a) X a simțit <i>shame</i> , deoarece s-a gândit la ceva.	(a) X a simțit <i>rușine</i> , deoarece s-a gândit la ceva.	(a) X a simțit <i>стыд</i> , deoarece s-a gândit la ceva.
(b) Uneori oamenii se gândesc:	(b) Uneori oamenii se gândesc:	(b) Uneori oamenii se gândesc:
(c) <u>Oamenii pot cunoaște ceva rău despre mine.</u>	(c) <u>Nu mi-a reușit, am comis o greșeală.</u>	(c) <u>Am făcut ceva rău.</u>
(d) <u>Nu vreau ca ei să știe aceasta.</u>	(d) <u>Oamenii pot afla despre aceasta.</u>	(d) <u>Oamenii pot afla despre aceasta.</u>
(e) <u>Dacă ei știu aceasta, ei nu pot să nu se gândească rău despre mine.</u>	(e) <u>Oamenii se vor gândi rău despre mine.</u>	(e) <u>Oamenii se vor gândi rău despre mine.</u>
(f) <u>Când mă gândesc la aceasta, mă gândesc la fel</u>	(f) <u>Nu vreau ca ei să afle</u>	(f) <u>Nu vreau ca ei să știe aceasta.</u>

<p><u>ca ei.</u> (g) Când X se gândește la aceasta, el/ea simte așa ceva.</p>	<p><u>despre aceasta.</u> (g) <u>Dacă ei vor afla, ei se vor gândi rău despre mine.</u> (h) <u>Eu voi fi pedepsit/ă.</u> (i) <u>Nu vreau ca aceasta să mi se întâmple.</u> (j) Când X se gândește la așa ceva, el/ea simte aceasta.</p>	<p>(g) <u>Dacă ei vor afla aceasta, se vor gândi rău despre mine.</u> (h) Când X se gândește la aceasta, el/ea se simte rău din punct de vedere psihologic. (i) X se simte așa când se gândește la aceasta.</p>
---	---	---

În cultura engleză acest termen include și sentimentul de vină pentru cei apropiați care au avut un comportament indecent. Același lucru observăm și în cazul termenului român de *rușine*: *a muri de rușine* (pentru sine și pentru cineva), *I almost died of shame because of your behaviour*, iar în rusă: *сгорать от стыда* (за себя). În toate cele trei culturi, care se discută în această lucrare, la nivel non-verbal, rușinea pe care o simte individul se manifestă prin expresii verbale ce indică poziția unor părți ale corpului, bunăoară: *a da capul în jos de rușine*, *to lower one's face in shame*, *опустить глаза вниз (от стыда)*, ceea ce indică gradul de intensitate al conceptului de *rușine* în aceste culturi, după părerea noastră.

În urma analizei scenariilor cognitive prototipice ce descriu conceptele celor nouă emoții propuse în acest studiu, am ajuns la următoarele concluzii: mai întâi de toate, este important să menționăm că *conceptul asemănător celui de dezgust și celui de tristețe* redade termenii existenți în limbile engleză, română și rusă se aseamănă, scenariile acestora neindicând componente diferite după sens. Celelalte concepte, deși sunt exprimate cu ajutorul termenilor aparent asemănători în limbile engleză, română și rusă, conțin componente diferite în scenariile elaborate.

Vorbind despre *conceptul asemănător celui de bucurie*, merită să atragem atenția la faptul că termenul anglofon *joy* se asociază cu îndeplinirea unei dorințe, iar în cultura română, *bucuria* e o stare sufletească, pe când în cea rusă *радость* e asociată cu sensurile termenilor din engleză și română, dar mai cuprinde componente de laudă și dorința purtătorului de stare să o împărtășească altcuiva.

Conceptul asemănător celui de mirare are o valență pozitivă în română și una negativă în rusă. Termenul englez, în acest caz, le îmbină pe ambele.

Conceptul asemănător celui de frică se deosebește, de asemenea, în cele trei limbi discutate, deoarece în limbile rusă și română acesta are un grad de intensitate mai mare decât în engleză, iar *frica* din cultura rusă este o emoție la gradul superlativ, fiind atât individuală, cât și socială. În idiomul englez pericolul asociat cu *conceptul de frică* cauzează dorința de a evada, ceea ce nu întotdeauna apare în celelalte două culturi.

Despre *conceptele asemănătoare celor de frică și furie* se vorbește mult în lucrarea savantei A. Wierzbicka și ele au prezentat un interes deosebit pentru noi. Din rezultatele căpătate am dedus că românii asociază *furia* cu pedeapsa cauzatorului stării de furie, pe când un *englez înfuriat* pur și simplu nu va tolera comportamentul interlocutorului său, chiar dacă el l-a adus la o asemenea stare.

Conceptul asemănător celui de încredere presupune astfel de componente în scenariul cognitiv prototipic precum deschidere, siguranță, sinceritate, însă în cultura rusă *încrederea* e limitată și se exprimă prin expresii ce conțin termenul corespunzător.

La rândul său, *conceptul asemănător celui de anticipare* este dispersat în engleză, română și rusă. În limba română anticiparea se referă la destăinuirea unei informații înainte de termen. Componenta comună a scenariilor cognitive prototipice din limbile engleză și rusă este dorința de a grăbi timpul, însă dacă englezul este gata să întreprindă ceva pentru aceasta, individul rus se gândește că trebuie să aștepte.

Și, în cele din urmă, menționăm diferențele dintre *conceptul asemănător celui de rușine* în limbile de studiu. La englezi *rușinea* se asociază cu preocupările sociale și presupune sentimentul de responsabilitate a purtătorului de stare, însă *rușinea* ca fenomen dispare din această cultură, deoarece englezii nu sunt preocupați prea mult de insuccesul altcuiva, de aceea *shame* este înlocuit cu sentimentul de jenă (*embarrassment*), emoție personală, caracteristică culturii de tip individualist. În limbile română și rusă *rușinea* e asociată și cu pedeapsa, și cu autocritica, având o valență foarte intensă în comparație cu limba și cultura engleză.

Referințe bibliografice

- Dicționar explicativ al limbii române*, 2004-2016. <<http://dexonline.ro>>
- Goddard, Clif. "Explicating Emotions across Languages and Cultures". *The Verbal Communication of Emotions; Interdisciplinary Perspective*. London and New York: Routledge, 2014, p. 19-54.
- Izard, Carl. "Emotion Theory and Research: Highlights, unanswered questions and emerging issues". *Annual Review of Psychology*, 60, 1-25. <http://www.psych.adel.edu/pdfs/publications/160_AnRevPsy2009.pdf>
- Plutchik, Robert. "The Nature of Emotions". *American Scientist*, Volume 89, July-August 2001p. 344-350. <www.emotionalcompetency.com/papers/plutchiknatureofemotions%202001.pdf>
- Wierzbicka, Anna. *Emotions across Languages and Cultures: Diversity and Universals*. Cambridge: Cambridge University Press, 1999. <<http://catdir.loc.gov/catdir/samples/cam032/99013646.pdf>>
- . *Emotional Universals*. 1999, p. 23-69. <http://elies.rediris.es/Language_Design/LD2/wierzbicka.pdf>
- Collins Cobuild Dictionary*. The University of Birmingham, London and Glasgow: Collins, 1990, 1703 pp.
- Ожегов, Сергей. *Толковый словарь русского языка*. 1992. <www.lib.ru/DIC/OZHEGOW/ozhegow_s_q.txt>